

Evaluering av Norges institusjon for menneskerettigheter - mandat

1 Innledning

Norges institusjon for menneskerettigheter (heretter NIM) ble opprettet ved lov 22. mai 2015 nr. 33 (NIM-loven), og den regulære driften kom i gang i 2016. NIM har i overkant av 20 ansatte, fordelt på et hovedkontor i Oslo og et kontor i Kautokeino. Institusjonen har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Ved opprettelsen ble det slått fast at institusjonen organisatorisk skulle være underlagt Stortinget og at den forutsettes å oppfylle kriteriene nedfelt i FNs prinsipper for nasjonale institusjoners status (Paris-prinsippene). Det ble også forutsatt at institusjonen skulle evalueres etter fire års drift.

Hensikten med evalueringen er å få vurdert om NIMs organisering og ressursbruk medfører at institusjonen utfører sine lovpålagte oppgaver på en hensiktsmessig måte og i tråd med hovedformålet for etableringen.

I henhold til NIM-loven § 3 prøver ikke NIM enkeltsaker om krenkelser av menneskerettighetene, men institusjonen skal bidra til å styrke gjennomføringen av menneskerettighetene, særlig ved å:

- a) overvåke og rapportere om menneskerettighetenes stilling i Norge, herunder legge frem anbefalinger for å sikre at Norges menneskerettslige forpliktelser oppfylles,
- b) rådgje Stortinget, regjeringen, Sametinget og andre offentlige organer og private aktører om gjennomføringen av menneskerettighetene,
- c) informere om menneskerettighetene, herunder veilede enkeltpersoner om nasjonale og internasjonale klageordninger,
- d) fremme opplæring, utdanning og forskning på menneskerettighetene,
- e) legge til rette for samarbeid med relevante offentlige organer og andre aktører som arbeider med menneskerettighetene,
- f) delta i internasjonalt samarbeid for å fremme og beskytte menneskerettighetene.

2 Krav til tjenesten – mandat for evalueringen

2.1 Formål

Hovedformålet med evalueringen er å vurdere av om NIMs organisering og ressursbruk medfører at institusjonen utfører sine lovpålagte oppgaver på en hensiktsmessig måte og i tråd med hovedformålet for etableringen – å styrke gjennomføringen av menneskerettighetene i Norge. Dette vil omfatte en vurdering av om formålet og hovedoppgaver, lovpålagte oppgaver og andre oppgaver, og utførelsen av disse, er i samsvar med forutsetningen for opprettelsen. I tillegg skal det vurderes om dagens organisering og drift av NIM innebærer at institusjonen fungerer godt og etter intensjonene, samt foretas en vurdering av om det er behov for å foreslå endringer i lov og øvrig rammeverk.

2.2 Evaluering av arbeidet slik det skjer i dag

Evalueringen må kartlegge om NIM oppfyller sine oppgaver som forutsatt av Stortinget ved etableringen. Vurderingen av om NIM oppfyller sitt formål og fungerer etter hensikten, skal basere seg blant annet på en kartlegging og gjennomgang av publikasjoner, høringsinnspill, debattinnlegg og øvrig utadrettet virksomhet NIM har stått bak i løpet av virksomhetsperioden. Herunder bør det foretas en vurdering av om utarbeidelsen av NIMs årsmelding til Stortinget og Stortingets behandling er lagt opp på en hensiktsmessig måte.

Evalueringen bør drøfte og vurdere om oppnådde resultater står i et rimelig samsvar med ressursbruken. Er de prioriteringer som blir foretatt av NIM innenfor eksisterende rammer formålstjenlige og hensiktsmessige?

Det bør videre vurderes om NIM kommuniserer med offentligheten og øvrige berørte aktører på en god måte, og det anses i den forbindelse naturlig at det innhentes synspunkter fra interessegrupper og samfunnet for øvrig – samt relevante politiske aktører.

Det bør foretas en vurdering av NIMs oppgaver sett i sammenheng med andre relevante fagmiljøer, herunder særlig grensdragningen mot Sivilombudsmannens rolle og virksomhet på menneskerettighetenes område.

Erfaringer etter innlemmelsen av Gáldu (Kompetansesenter for urfolks rettigheter) i institusjonen med virkning fra januar 2017 forutsettes gjennomgått. Evalueringen bør i den forbindelse omfatte en vurdering av om dagens organisering av arbeidet med urfolks/samers rettigheter fungerer etter intensjonene.

2.3 Vurdering av om dagens organisering og drift av NIM medfører at institusjonen fungerer godt og etter intensjonene

Det skal foretas en vurdering av dagens organisering av institusjonen, herunder kompetansesammensetning og forholdet mellom direktør og styre. Følgende bør tas i betraktning:

- a) Bidrar oppgavefordelingen til at NIM oppfyller sin rolle på en hensiktsmessig (og/eller tilfredsstillende) måte?
- b) Legger den eksisterende organiseringen til rette for kontakt med berørte organisasjoner og samfunnsaktører – nasjonale og internasjonale – slik som forutsatt?
- c) Fungerer det rådgivende utvalget etter intensjonene i den forbindelse, jf. instruksen § 6?
- d) Fungerer NIMs økonomiske og administrative rammer hensiktsmessig?

For å kartlegge NIMs organisering og arbeidsmetoder, prioriteringer og rutiner, vil det trolig måtte gjennomføres intervjuer med ledere og ansatte i institusjonen, berørte organisasjoner og tilgrensende kontrollorganer og fagmiljøer.

2.4 Vurdering av behov for endringer i lov og øvrig rammeverk.

Det bør, uavhengig av graden av måloppnåelse, vurderes om NIM-loven og øvrige rammeverk reflekterer institusjonens formål og rolle på en hensiktsmessig måte. Er det behov for endringer i lov og instruks for at formålet skal oppnås på en bedre måte?

Det bør også vurderes om NIMs adgang til å få innsyn i offentlige dokumenter er tilstrekkelig og hensiktsmessig.

2.5 NIM som uavhengig institusjon

Det vil kunne være naturlig at evalueringen også berører om det er formålstjenlig at NIM er et selvstendig organ underlagt Stortinget, eller om andre løsninger anses aktuelle.

Dette vil også kunne ha en side mot Paris-prinsippene og forutsetningen om uavhengighet. (NIM ble 17. juni 2017 innvilget A-status av styret i Det internasjonale nettverket for nasjonale institusjoner for menneskerettigheter (GANHRI), hvor uavhengighet er ett av kriteriene som tas i betraktning).

3 Referansegruppen

Stortingets presidentskap utnevnte 11. juni 2020 en referansegruppen med følgende sammensetning:

- Gunn Karin Gjøl (Ap), leder av Politikk og samfunnsavdelingen, Fagforbundet
- Vetle Wang Soleim (H), stortingsrepresentant
- Asle Toje (FrP), medlem av Nobelkomiteen, tidl. forskningsdirektør Nobelinstituttet
- Henriette Westhrin (SV), generalsekretær i Norsk Folkehjelp
- Ragna Aarli, professor, juridisk fakultet, Universitetet i Bergen
- Nicolai V. Skjerdal, advokat og partner, Fend Advokatfirma DA

Hovedoppgaven til referansegruppen vil være å komme med innspill av faglig og politisk art til de vurderinger og funn som gjøres av evaluatorteamet, underveis i prosessen og i forbindelse med ferdigstilling av endelig rapport.

Denne gruppen vil ved oppstart, og senere ved visse milepæler i evalueringsprosessen, ha møter med evaluatorteamet. De nærmere rammene for samarbeidet med referansegruppen besluttes i dialog med leverandøren av evalueringen.

*****